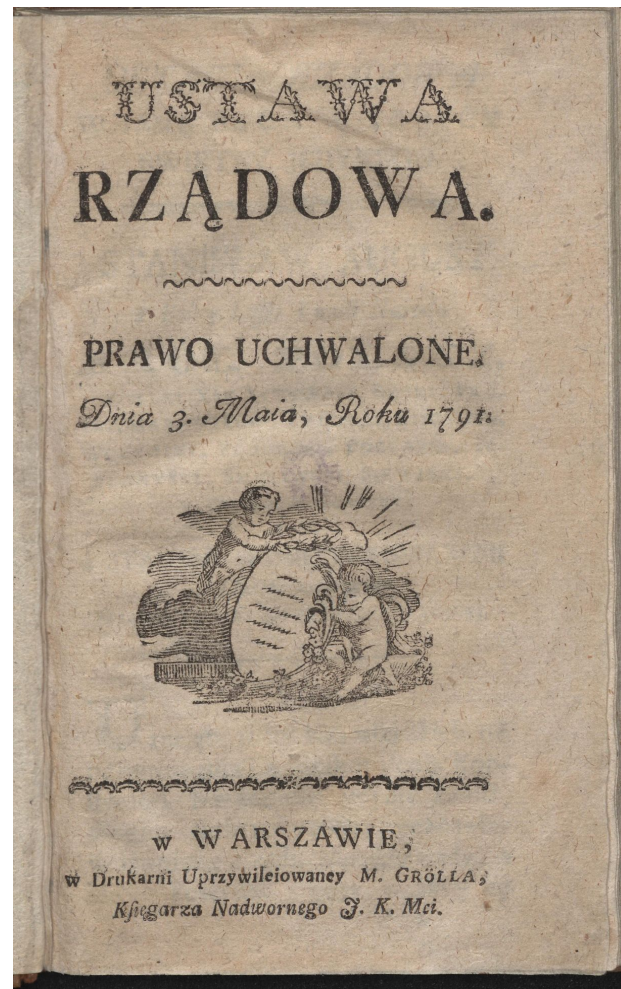

Konstytucja 3 maja

Klasa 2Ap

W tym roku
obchodzimy
230 rocznicę
uchwalenia
Konstytucji
3 maja.

Ustawa rządowa z
3 maja 1791 r. była
pierwszą konstytucją w
Europie i drugą na
świecie.

Rys historyczny.

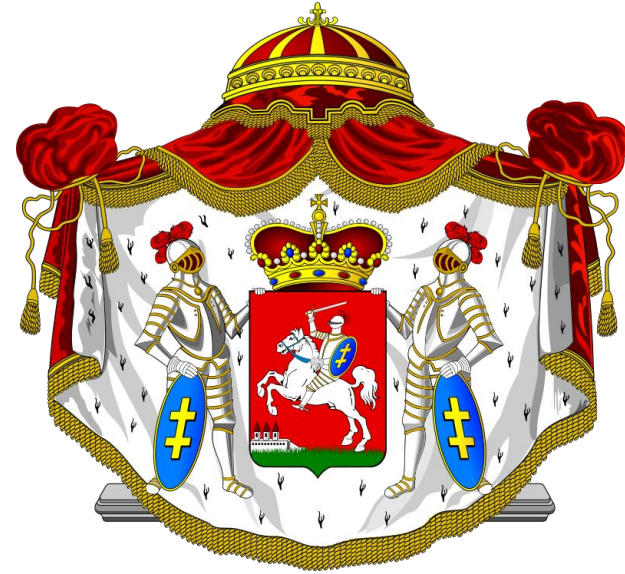
- Od połowy XVII wieku państwo polskie traciło znaczenie, ze względu na złe wykorzystywanie narzędzi, które dawała demokracja szlachecka (m.in. liberum veto).
- Zdawano sobie sprawę z wad ustrojowych państwa i coraz powszechniejsza stała się gotowość do przeprowadzenia zmian.
- Zaczęły rozbudzać się uczucia patriotyczne i coraz większa część szlachty była niezadowolona z ustroju państwa oraz z rosyjskiego protektoratu.
- Wychowankowie Szkoły Rycerskiej oraz szkół zreformowanych przez KEN uzyskiwali coraz większy wpływ na życie społeczne i polityczne.
- Do Rzeczypospolitej napływały informacje o Rewolucji Francuskiej, które ożywiły aspiracje polityczne wielu ludzi.
- Rzeczpospolita znalazła się w dogodnej sytuacji międzynarodowej, która umożliwiała jej przeprowadzenie zmian: Rosja, Austria i Prusy były uwikłane w konflikty zbrojne.

Familia Czartoryskich

“**Familia**”- stronnictwo magnackie **Czartoryskich** oraz ich krewnych, ukształtowane w ostatnich latach panowania Augusta II Mocnego, konkurujące ze **Stronnictwem Potockich**, zwanym **republikantami**. Dążyło do przejęcia władzy i przeprowadzenia reform. Czartoryscy, niechętni Prusom, zabiegali o ścisłą współpracę z Rosją, licząc na jej pomoc w realizacji swoich planów.

Domagali się usprawnienia działalności sejmów oraz reform skarbowo-wojskowych, a także podatkowych. Podobnie jak inne stronnictwa nie stronili od korupcji, czy klientelizmu. Reprezentowali zwolenników polityki **prorosyjskiej**. Czartoryscy dążyli do zniesienia liberum veto, wprowadzenia stałego sejmu i kolejalnych urzędów.

Dyktowali warunki sejmu konwokacyjnego, a dzięki poparciu Rosji udało im się wybrać na tron **Stanisława Augusta Poniatowskiego**, który był z nimi spokrewniony.

Czartoryski (herb szlachecki)

Sejm konwokacyjny – pierwsze próby reformowania państwa.

Sejm konwokacyjny 1764 roku, przygotowujący elekcję władcy, został skonfederowany, więc nie można było go zerwać. Dokonano na nim pewnych zmian, które usprawniły funkcjonowanie państwa. Utorował on drogę przyszłym reformom.

Obraz przedstawia sejm elekcyjny.

Reformy sejmu konwokacyjnego:

- Powołanie komisji skarbowych i wojskowych, które były wybierane przez sejm i przed nim odpowiedzialne. Przyczyniło się to do ograniczenia zbyt dużej władzy podskarbich i hetmanów.
- Uchwalenie regulaminu sejmowego, który usprawniał jego obrady.
- Wprowadzenie głosowania większościowego w sprawach skarbowych (ale nie zniesiono liberum veto!).
- Zakazanie posłom przysięgania na instrukcje sejmikowe, co ograniczyło ich zależności od magnatów, a więc osłabiło fakcje magnackie.
- Wprowadzenie cła generalnego (lecz potem je zniesiono, bo Prusy były temu przeciwnie).
- Zapowiedziano przeprowadzenie lustracji królewszczyzn i poprawę sytuacji miast oraz mieszczan.
- Wykluczenie cudzoziemców z kandydowania do polskiej korony - krył się pod tym plan wyboru Poniatowskiego (stolnika litewskiego) na króla.

Stanisław August – ostatni król Polski

Stanisław August Poniatowski był ostatnim królem Polski. Na lata jego panowania (1764-1795) przypada rozkwit polskiego oświecenia. Król próbował wprowadzić wiele zmian, aby wzmocnić pogrążoną w upadku Rzeczpospolitą. Zdołał przeprowadzić reformę armii, utworzył komisję menniczą. Brał aktywny udział w tajnych pracach nad **Konstytucją 3 maja**. W znacznym stopniu wpłynął na gospodarczą poprawę miast polskich, m.in. poprzez zakładanie manufaktur. Zasłynął jako hojny mecenas kultury, przebudował Zamek Królewski oraz wybudował słynne Łazienki. Aby wzmocnić stan świadomości obywatelskiej, z jego inicjatywy zaczęło ukazywać się czasopismo “Monitor”. Był człowiekiem niezwykle wykształconym, pracowitym i inteligentnym. Jego osoba budzi wiele kontrowersji, gdyż niektórzy nie mogą mu wybaczyć podpisania **aktu abdykacji**. Niektórzy uważają, że znacznie wyprzedzał swoją epokę, inni zaś obwiniają go za upadek państwa polskiego i uważają go za króla nieporadnego i posłusznego carycy Katarzynie. Dopiero w latach 90. XX wieku, jego szczątki zostały przewiezione do kraju i uroczystie pochowane w podziemiach katedry św. Jana w Warszawie.

Okoliczności uchwalenia Konstytucji 3 maja

W grudniu 1790 r. król Stanisław August Poniatowski spotkał się Ignacym Potockim, przywódcą opozycji na **Sejmie Czteroletnim**. Po długiej debacie doszło między nimi do porozumienia, którego owocem były prowadzone w tajemnicy prace nad projektem nowej ustawy, pozwalającej zreformować ogarnięty kryzysem kraj. W pracach tych brali również udział: ksiądz Hugo Kołłątaj, poseł krakowski Aleksander Linowski oraz marszałek koronnej konfederacji sejmowej Stanisław Małachowski. Tekst *Ustawy rządowej* był już gotowy w marcu 1791 r. i wtedy zaczęto go rozpowszechniać wśród zaufanych posłów i senatorów. Wieść o tajemniczym dokumencie rozeszła się wkrótce także wśród konserwatystów, dlatego jego twórcy musieli spieszyć się z przedłożeniem *Ustawy rządowej* sejmowi. Zanim jednak to się stało, pod głosowanie poddano dwie inne ustawy stanowiące później integralną część Konstytucji: z 24 marca Prawo o sejmikach oraz z 18 kwietnia o Prawo o miastach.

Obrady Sejmu Wielkiego

Po raz pierwszy tekst *Ustawy rządowej* odczytano 1 maja 1791 r. w Pałacu Radziwiłłowskim, a już dzień później zaczęto zbierać podpisy za jej uchwaleniem. Jednak gdy 3 maja sejm zasiadał do właściwych obrad, Zamek Królewski został dla zapewnienia bezpieczeństwa otoczony przez królewskie wojska. Sesja decydująca o przyjęciu nowej ustawy była bardzo burzliwa i trwała aż siedem godzin. Zwolennicy oraz przeciwnicy nowego prawa sięgali po różne, niekiedy mało racjonalne argumenty. Doskonałym tego przykładem jest Jan Suchorzewski, przedstawiciel konserwatywnej szlachty, który groził, że jeśli sejm uchwali nową ustawę, to na znak protestu przeciwko łamaniu praw zabije swojego kilkuletniego syna.

Jan Suchorzewski

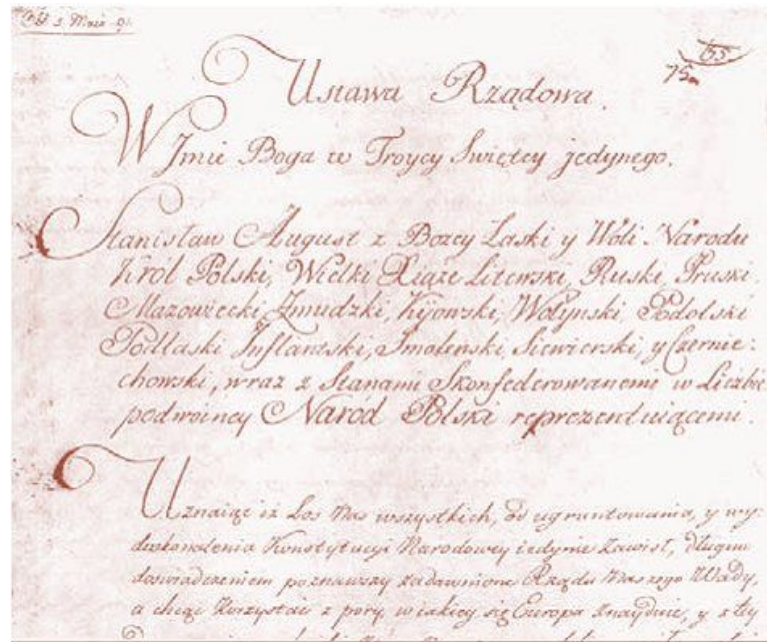
Czego tak bardzo obawiała się konserwatywna szlachta?

Ustawa rządowa wprowadzała w Rzeczypospolitej ustrój monarchii konstytucyjnej. Choć pozwalała na zachowanie stanowego podziału społeczeństwa, to otwierała drogę do kolejnych zmian w polskim ustroju. Zdaniem jednych największe kontrowersje wzbudzało wprowadzenie trójpodziału władzy, a inni głośno oprotestowali zniesienie na jej mocy liberum veto i wolnej elekcji, oraz zakazanie zawiązywania konfederacji. Celem konstytucji było bowiem umocnienie rządu i jego administracji kosztem senatu. I choć ostatecznie ustawę uchwalono, to zaledwie po czternastu miesiącach w 1792 roku została obalona przez konfederację targowicką.

Preambuła do Konstytucji 3 maja

Preambuła - to uroczysty wstęp do aktu prawnego, zwykle o istotnym znaczeniu politycznym, opisujący okoliczności wydania aktu oraz określający cele, jakim powinien on służyć

Znaczenie Preambuły i Konstytucji dla narodu polskiego

- Treść zawarta w Preambule do konstytucji była niezmiernie ważna dla całego narodu polskiego bowiem była ona uznawana za jasną i jednoznaczną **deklarację niepodległości**. Preambułę rozumiał tak zarówno naród polski, jak i zaborcy.
- Sam akt uchwalenia Konstytucji natomiast świadczył o wielkiej **odwadze i patriotyzmie** światłych Polaków.
- Konstytucja miała **fundamentalne znaczenie dla przetrwania narodu polskiego i odbudowy państwa**.

[...] wolni od hańbiących obcej przemocy nakazów, ceniąc drożej nad życie, nad szczęśliwość osobistą, egzystencje polityczną, niepodległość zewnętrzną i wolność wewnętrzną [...].

Zwłaszcza ten cytat z Preambuły uznawany jest za polską deklarację niepodległości.

Najważniejsze założenia konstytucji

- Polska stała się monarchią konstytucyjną i monarchią dziedziczną (tron po śmierci Stanisława Augusta był dziedziczny w dynastii Wettinów).
- Wprowadzony został trójpodział władzy.
- Władzę wykonawczą sprawował król i rząd - Straż Praw.
- Władzę ustawodawczą pełnił dwuizbowy sejm, składał się z senatu i izby poselskiej.
- Dwuizbowy sejm był wybierany na dwuletnią kadencję i miał być gotowy do zebrania się w każdej nadzwyczajnej sytuacji.
- Zniesiono liberum veto i konfederacje.
- Wprowadzono prawo o miastach.
- Nie zniesiono podziału na stany i nie wprowadzono równości wobec prawa - sądy nadal były odrębne dla każdego stanu.

Obraz Jana Matejki pt. Konstytucja 3 maja 1791 roku

Wpływ ideologii Oświecenia na kształt Konstytucji 3 maja

- Wierzono, że Konstytucja określi podstawy dobrze funkcjonującej wspólnoty.
- Twórcy Konstytucji wyznawali pogląd, że Ustawa zasadnicza uchroni państwo polskie przed upadkiem.
- Zgodnie z duchem Oświecenia, Konstytucja wprowadziła podział władzy na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą.
- W Konstytucji wyrażona została idea Oświecenia odnosząca się do wolności wyznania. Konstytucja uznawała katolicyzm za religię panującą, jednocześnie zapewniając swobodę wyznania.
- Wszyscy obywatele zostali uznani za naród.

Zaborcy a sytuacja w Polsce

Państwa zaborcze wiedziały, że Rzeczpospolita Polska ma szansę odrodzić się po upadku i wkrótce może stracić tam swoje wpływy. Zmiany w Polsce były szczególnie niebezpieczne dla Rosji. Carya Katarzyna II zgodziła się na przeprowadzenie pewnych reform, ale to czego dokonali Polacy nie mogło być przez nią zaakceptowane. Przeciwnicy zmian - targowiczanie, zwrócili się o pomoc do Rosji w celu unieważnienia reform Sejmu Czteroletniego.

Sytuacja międzynarodowa zmieniła się na niekorzyść Polski niedługo po uchwaleniu konstytucji. Na początku 1792 r. Rosja zakończyła wojnę z Turcją i mogła zaangażować się w sprawy Polski. Prusy były zajęte wojną z rewolucyjną Francją i, pomimo sojuszu zawartego z Rzeczpospolitą w 1790 r., nie zamierzały udzielać pomocy. Później zaś dążyły do osiągnięcia kosztem Polski jak największych korzyści. W wojnę z Francją uwikłana była także Austria i nie angażowała się w sprawy polskie.

Przeciwnicy Konstytucji 3 maja

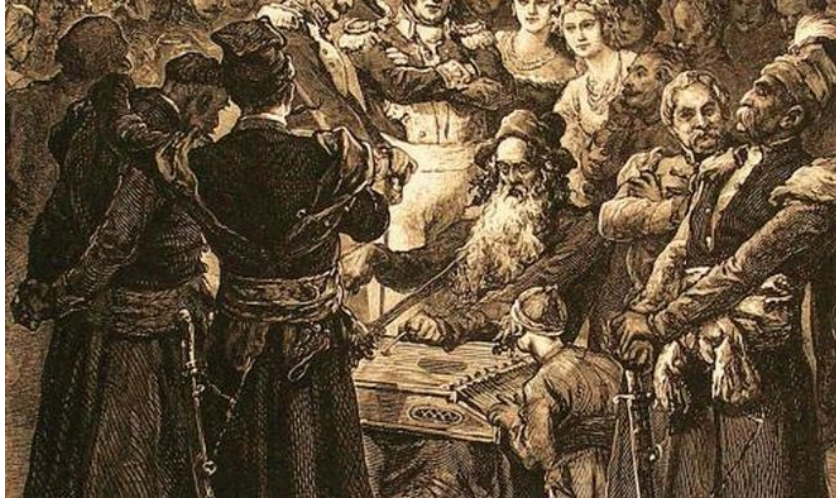
Na czele niezadowolonych z Konstytucji 3 - go maja stanęli przywódcy stronnictwa hetmańskiego na Sejmie Czteroletnim: Szczęsny Potocki, Seweryn Rzewuski, Ksawery Branicki. Widzieli oni w Katarzynie II sprzymierzeńca, który pomoże im obalić nowo uchwaloną Ustawę Rządową.

Targowiczanie wraz z wojskami rosyjskimi wkroczyli na ziemie polskie i doszło do wojny w obronie Konstytucji 3 maja.

*Caryca Katarzyna II
Wielka*

Wojna w obronie Konstytucji 3 maja

Koncert Jankiela

Konfederacja przeciwników Konstytucji 3 maja została uzgodniona z Rosją, a oficjalnie ogłoszona w maju 1792 r. w miasteczku Targowica na Ukrainie. Targowiczanie zwrócili się o pomoc w obaleniu nowej konstytucji do Katarzyny II. Wkrótce 100-tysięczna armia rosyjska wkroczyła w granice państwa polskiego. Rzeczpospolita była w stanie wystawić armię liczącą tylko 60 tys. żołnierzy. Strona polska zwyciężyła pod Zieleńcami oraz pod Dubienką. Dla upamiętnienia zwycięstwa Księcia Józefa pod Zieleńcami, Stanisław August ustanowił order *Virtuti Militari*. Wojsko polskie było jednak nadal w odwrocie, a oddziały rosyjskie dotarły już do Bugu.

Przewaga Katarzyny II

Po niespełna trzech miesiący wojna została przerwana z powodu dysproporcji sił militarnych Polski i Rosji oraz decyzji podjętej przez twórców reform, aby Stanisław August Poniatowski przystąpił do Targowicy, co dałoby szansę na zachowanie pewnych zmian.

kopiu
Stanisław August etc: —

Upatrując środek najskuteczniejszy do zabezpieczenia całokształtu Krainy
i wolności Rzeczypospolitej w tym, abyśmy do Aktu Konfederacji w Tar-
gowicy używionego, Powaga i interpowoaniami się Najjasniejs-
szej Imperatorowej Cielcy Łaski zaszczyconego tóżbyli się; po-
wołni Radom i izyczeniowi tej Monarchii, tudzież Cywolskiej
troskliwością w kierowaniu we wszelkich okolicznościach staran

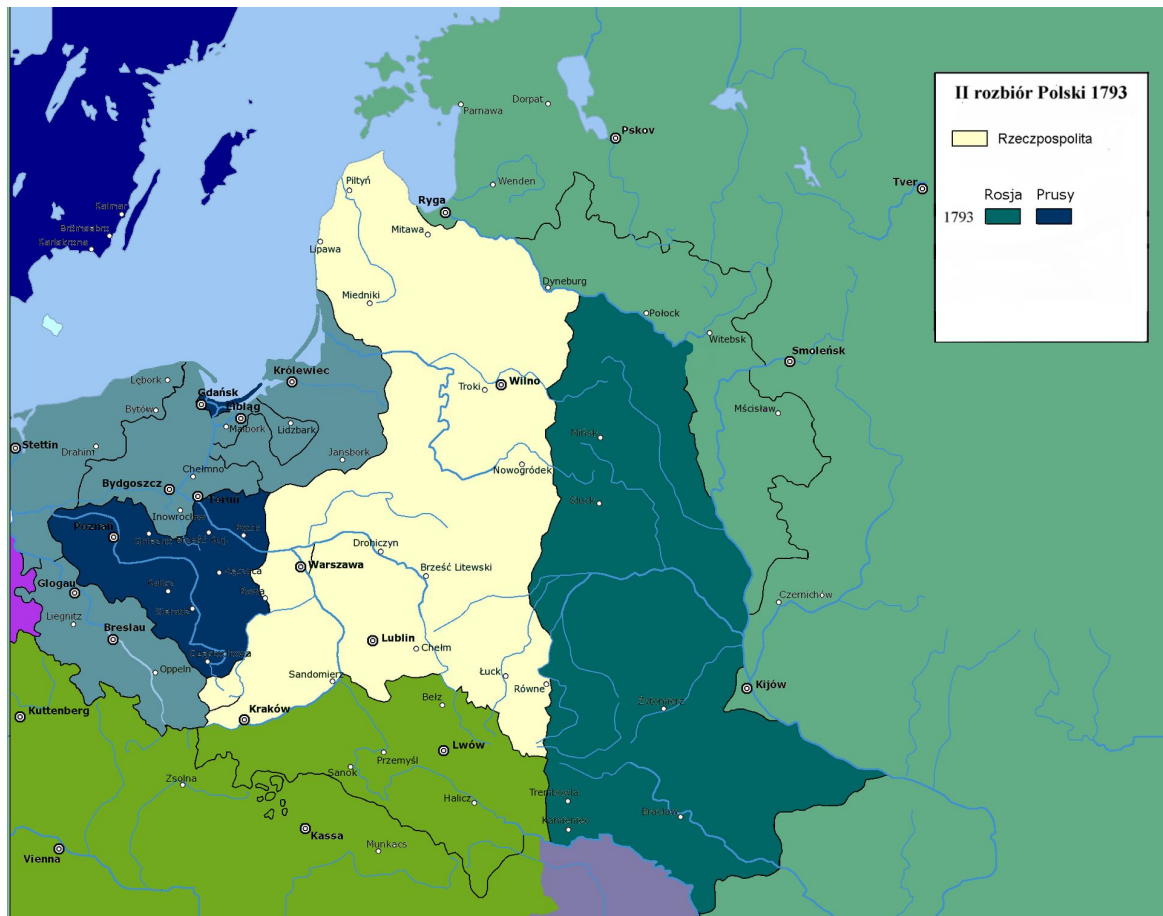

Działania konfederatów w Polsce

Rządy w Polsce przejęły oficjalne władze konfederacji. Targowiczanie zaciekle likwidowali dzieło Konstytucji 3 maja oraz inne reformy (np. Komisji Edukacji Narodowej). Zmuszano szlachtę do przyłączania się do konfederacji targowickiej. Przy pomocy rosyjskich wojsko dokonywano grabieży.

*Wieszanie portretów
zdrajców w czasie
powstania
kościuszkowskiego.*

II rozbiór Polski

Rosja i Prusy porozumiały się w sprawie rozbioru państwa polskiego w 1793 roku. Milczenie posłów na sejmie w Grodnie uznano za zgodę.

Sytuacja po rozbiorze

Wkrótce ujawniły się problemy gospodarcze. Z powodu zerwania lub ograniczenia dotychczasowych więzi gospodarczych zaczęły wzrastać ceny. Zbankrutowali najwięksi warszawscy bankierzy, co doprowadziło do chaosu finansowego. Koszty utrzymania wojskowych rosyjskich, stacjonujących na terytorium polskim, ponosiła ludność. Polacy, którzy nie pogodzili się z klęską, udali się na emigrację do Saksonii i przygotowywali się do walki. Na ziemiach polskich rozpoczęto rozbrajanie wojska polskiego, gdyż jego liczba miała być zmniejszona do 15 tys. żołnierzy. W społeczeństwie polskim ponownie narastał bunt.

Ostatnią próbą ocalenia niepodległości i przywrócenia Konstytucji 3 maja było Powstanie kościuszkowskie.

Przysięga Kościuszki na krakowskim rynku.

Źródła:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Konstytucja_3_maja

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Czartoryski_\(herb_szlachecki\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Czartoryski_(herb_szlachecki))

<https://www.dziejesejmu.pl/historia-sejmu-akt/sejm-konwokacyjny,p772885562>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%82aw_August_Poniatowski

<https://www.polityka.pl/pomocnikhistoryczny/1774168,1,paralele-konstytucje-3-maja-179128-marca-1849-r.read>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Suchorzewski

<https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/komunikat.xsp?documentId=65A8A3E33352C6F8C125855C00505405>

<http://kronikamontrealska.com/2014/05/01/konstytucja-3-maja-targowica/>

[od](#)

<http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/27883?t=Kosciuszko-na-czele-insurekcji>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Konstytucja_3_Maja_1791_roku

https://pl.wikipedia.org/wiki/Katarzyna_II_Wielka

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Wieszanie_zdrajc%C3%B3w_\(obraz_Jana_Piotra_Norblina\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Wieszanie_zdrajc%C3%B3w_(obraz_Jana_Piotra_Norblina))

https://pl.wikipedia.org/wiki/Koncert_Jankiela

https://pl.wikipedia.org/wiki/II_rozbi%C3%B3r_Polski

<https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/634166,Krol-przystepuje-do-Targowicy>

<https://artsandculture.google.com/asset/ko%C5%9Bciuszeko%E2%80%9999s-oath-micha%C5%82-stachowicz/7gGwXHcvi5pspg?hl=pl>

<https://dzieje.pl/aktualnosci/prof-zielinska-stanislaw-august-nie-uratowal-rzeczypospolitej-ale-ocalil-narod>

<http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/27883?t=Kosciuszko-na-czele-insurekcji>